

ФЕНОМЕН «ВЕЛИКІ ОСОБИСТОСТІ» В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ (ПОЛІТИКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ НАРИС)

В статті стисло проаналізовано феномен «Великі особистості» в історії українського державотворення. Головна увага зосереджена на висвітленні конкретних діянь та творинь, які принесли славу своїм творцям. Автор обмежує поле дослідження періодом виникнення та розквіту середньовічної української держави Київська Русь. У проблемному полі дослідження перебуває також питання обізнаності сучасного українського суспільства щодо імен та ролі Великих державних мужів України у вітчизняній та світовій історії.

Ключові слова: Історія державотворення, державність, роль в історії, Київська Русь, історичний процес.

Відомий римський політик, історик Гай Саллюстій Крісп (86 р. до н. е – 35 р. до н. е.) свого часу сказав, що своїми величними успіхами та досягненнями Рим зобов'язаний окремим видатним особистостям. Дослівно ця думка записана у монографії Саллюстія «Про змову Катіліни» таким чином: «Я багато читав, багато чув про славні подвиги римського народу, що були здійсненні ним в часи миру та на війні, на морі і на суходолі, і мені захотілось з'ясувати, що найбільше цьому сприяло. Я знав, що нечисленні римські загони малими силами вели війни з могутніми царями; що вони при цьому часто переносили жорстокі удари Фортуни; що красномовством римляни поступалися грекам, а військовою славою – галлам. І мені, після тривалих роздумів, стало зрозуміло, що все це було досягнуто видатною доблестю небагатьох громадян і саме завдяки їй бідність перемагала багатство, малочисельність – більш значну кількість» [2, с. 34].

Ми навмисно процитували Саллюстія так докладно, оскільки поставили собі за мету з'ясувати, а хто ці видатні особистості, які завдяки власній волі, розуму, доблесті, мужності змінювали хід історії та возвеличували наш – український народ, кого ми, за прикладом древніх, можемо зарахувати до плеяди Великих людей.

Загалом про роль Великих особистостей в історії написано та сказано багато. Про таких людей складають легенди, пишуть романи, про них знімають фільми тощо. Вистачає наукових теорій і концепцій. Від античних філософів Плутарха та Фукідіда до мислителів пізніших епох: Августина, Макіавеллі, Вольтера, Гізо, Гьоте, Гегеля, Карлейля, Маркса, Енгельса, Раппопорта, Михайлівського, Хука, Поппера, Салінза та багатьох інших ця проблематика була і залишається предметом наукових досліджень. В будь-якому випадку, не зважаючи на різноманітні погляди, існує одна беззаперечна істина яка об'єднує всі теорії та концепції: Великі особистості показують нам, якої могутності може досягати людина і дають взірці на які можна рівнятися та возвеличувати власні прагнення. Проте, у читача може виникнути цілком справедливе зауваження: для чого це потрібно сучасній людині і яка від цього користь? (іншими словами це називається обґрунтуванням актуальності подібних досліджень). Мабуть, краще відповісти на ці питання ніж це зробив свого часу Фрідріх Ніцше складно: «В тому користь – пише він, що те велике, яке колись існувало, у всякому разі хоч раз було можливо і саме тому воно може стати можливим і ще раз; людина долає свій шлях з більшою мужністю, оскільки тепер сумніви у здійсненності її прагнень, що часом оволодівають нею в хвилини слабкості, позбавляються будь-якого ґрунту» [8, с. 29].

Отже, починаючи нашу розвідку, треба визначитися з інструментарієм, з'ясувати критерії за допомогою яких той чи інший історичний персонаж буде названий нами «Великим державним діячем». Зробити це досить складно, адже кожна історична епоха створює свою систему цінностей, власні критерії і, відповідно, має своїх «Великих». Залишається використовувати набір типових, загальних рис, що притаманні таким людям та зустрічаються в історичних джерелах різних епох. Не вдаючись до широких пошуків, ми

обрали обґрунтування досліджуваної проблематики зроблене свого часу Гегелем, і використаємо його як узагальнююче. Так у своїй роботі «Філософія історії» всесвітньо-історичними особистостями Гегель називає тих людей, які з величезною проникливістю розуміють перспективу історичного процесу, а свої цілі формують на основі того нового, що ще заховано в середині даної історичної дійсності.

Гегель дійшов висновку: історичних людей потрібно розглядати у відношенні до тих загальних моментів, які складають інтереси людства та держави. «Саме це є правдою їхнього часу та їхнього світу... Їхня справа полягала в тому, щоб знати це загальне, найнеобхіднішу важливу ступінь у розвитку їхнього світу, зробити її своєю метою та вкласти в здійснення всю свою енергію. Тому всесвітньо-історичних людей, героїв будь-якої епохи потрібно визнати проникливими людьми; їх дії, їх висловлювання – найкращі в даний час ... вони є великими людьми саме тому, що хотіли і здійснили велике і притому не уявне і вигадане, а справедливе і необхідне» [3].

Отже, спираючись на гегелівське обґрунтування, спробуємо з'ясувати хто ж ці всесвітньовідомі історичні особистості, які доклали всю свою енергію для здійснення великих справ у історії українського державотворення. На перший погляд, на поставлені питання давно знайдено відповіді й немає потреб повторювати знані істини. Щоб побачити «Славних прадідів великих» достатньо відкрити будь-який довідник з історії й там все прочитати. Проте, існує одна нерозв'язана досі проблема і суть її ось у чому: якщо не дивитися в довідники і поставити питання про «Великих» у студентській аудиторії чи запитати людей на вулиці, «кого вони вважають Великим українцем» (на ниві державотворення) у відповідь ми почуємо імена, кількість яких легко впадеться в п'ять пальців однієї руки. Чому? Хіба у народу з тисячолітньою історією так мало Великих?

Подивимось на цю проблему з іншого боку. Чим саме прославились ті люди, яких прийнято називати Великими. На думку А. Шопенгауера «... славу можна здобути тільки неабиякими заслугами. Такі заслуги проявляються або в діяннях, або в творіннях – таким чином до слави відкриті дві дороги. Кожна з доріг має свої вигоди і невигоди. Головна різниця в тому, що діяння проходять, а творіння залишаються. Навіть найбільш благородне діяння має лише тимчасовий вплив, геніальне творіння, навпаки, живе і діє благотворно та піднесено через усі часи. Від діянь залишаються лише спогади, які стають слабшими, викривленими та байдужими, навіть повинні з часом зовсім зникнути, якщо їх не прийме до себе історія і не передасть нащадкам у скам'янілому стані» [11, с. 992].

Державність на українських землях має давні традиції. Починаючи з грецьких міст-держав, що існували у Північному Причорномор'ї, скіфської держави на Нижньому Дніпрі до союзу антських племен, про яких знаходимо відомості у візантійських авторів Прокопія Кесарійського, Менандра та ін., а також до напівлегендарного князя Кия, що на думку літописця Нестора був першим князем полянського союзу, ми маємо всі підстави вважати, що тривале формування політично-структурованого суспільства на українських землях дало можливість створити впродовж VIII – IX ст. великі державні утворення. Саме в цей час у Середньому Подніпров'ї формується державне утворення, яке отримало в науковій літературі назву «Київська Русь». Багато списів поламано навколо питання виникнення, а ще більше навколо історичного спадку могутньої середньовічної держави. Чи це лише наша «колиска» і ми маємо повне право називати Русь першою українською державою, чи ця держава на чолі зі славним Києвом стала «матір'ю» для всіх держав, що виникли пізніше на її теренах, залишимо вирішувати історикам. Прикро лише те, що наукова дискусія довкола цієї теми й сьогодні часто переходить у відкриту істерію неприйняття інших думок та аргументів. Політичне переписування історії все ще залишається модним літературним жанром. На жаль, у цю полеміку, запровлену сучасними російськими неоімперськими ідеологами, включаються відомі вчені та авторитети з багатьох країн. У зв'язку з цим, варто нагадати слова відомого українського історика, археолога, етнографа Володимира Антоновича, що були сказані ним у статті присвяченій пам'яті М. Костомарова: «Справжній історик знає, що історія – це є народне самопізнання і чим більше вноситься в нього світла,

правди і науки, тим вищим, моральнішим, а отже, і могутнішим стає даний народ» [1, с. 33]. Ця істина має стати моральним правилом наукової творчості будь-якого дослідника.

Ми глибоко переконані, що тисячолітні корені українського народу, що міцно тримаються власної землі, дають нам повне право вважати Київську Русь першою українською середньовічною державою. Це повністю підтверджується політичною історією Європи, адже більшість народів, наших близьких і далеких сусідів, що проживають на власних етнічних землях змогли в IX – XI століттях створити свої незалежні держави. Українці в сім'ї цих народів не можуть бути виключенням.

Для об'єктивності дослідження важливо поєднати свідчення та думки сучасників та ретроспективний погляд дослідників пізніших епох. Важливим джерелом вивчення вітчизняної історії є унікальні давні літописи, які в науковій літературі отримали назву «Літопис руський», де знаходимо відомості про величезний пласт подій всесвітньої історії та історії Київської Русі, про життя та діяльність великих та достойних людей.

«Літопис руський» ділять на три частини, які мають власні назви: «Повість минулих літ», «Київський літопис» та «Галицько-Волинський літопис». Історія створення літописного зведення початку XIV століття є проблемою дуже складною. Так само складним є питання про те, коли і як постала кожна з частин літопису [7, с. 6]. Літописи мають історичне та літературне значення, однак, що в них належить до історичних фактів, а що до легенд визначити вкрай важко, тому, окрім літописів, у вивченні нашого минулого потрібно використовувати будь-які відомі у цьому сенсі джерела.

Які ж імена візьмемо з цієї епохи та включимо до нашого пантеону. Як не дивно, це зробити і складно, і легко. Складно, тому що всі можливі оцінки та погляди вже висловлені і очікувати щось принципово нове не доводиться, одночасно це зробити набагато легше ніж, скажімо, обрати когось із сучасників. За цими людьми стоять їхні діяння та творіння, які витримали випробування часом. Мова йде про плеяду відомих князів, що своєю працею, волею, розумом змогли створити на величезних теренах від Карпат до Волги і від Чорного моря до вічної мерзлоти на півночі могутню державу – Русь. Саме це величне творіння стало тим міцним фундаментом на якому стоїть сьогодні сучасна українська держава.

Ключовою фігурою, з якої ми почнемо нашу розвідку, є **князь Олег** (882 – 912), за літописом Віщій. З цим іменем історики пов'язують експансію північних скандинавських племен на південь та об'єднання східнослов'янських князівств у єдиний соціально-політичний організм, що призвело до завершення утворення прото-держави. «Князюванням Олега завершився процес утворення держави Русь на чолі з Києвом, який був результатом тривалої політичної, економічної і культурної консолідації східних слов'ян. Відбувався він в умовах складної зовнішньополітичної ситуації, яка то прискорювала процеси об'єднання окремих східнослов'янських князівств у єдиний соціально-політичний організм, то гальмувала їх. Київська Русь кінця IX – початку X століття становила собою ранньофеодальну державу, яка все впевненіше виходила на одне з провідних місць у системі міжнародних відносин» [10, с. 3-11]. З іменем князя Олега пов'язані перші військові сутички та налагодження дипломатичних стосунків з могутньою імперією того часу Візантією. В історичних джерелах згадується укладена в 911 р. Русько-візантійська угода, що складалася з 15 статей. Життя та діяльність цього князя оповиті легендами. Звуженість, іноді перекрученість джерельної бази створює складну методологічну проблему, стосується ключового для нас питання, а чи можливо взагалі, досліджуючи діяння і творіння цієї людини, уникнути міфологізації особистості князя Олега? Тому, залишаючи це питання відкритим для детального дослідження і не претендуючи на істину в останній інстанції, ми все ж віддаємо першість у пантеоні «Великих українських державних діячів» саме цій постаті нашої історії. Об'єднання різних князівств під однією сильною рукою – ось те діяння (за А. Шопенгауером), яке принесло цій людині безсмертну славу та справедливо вважається багатьма дослідниками початком у літописанні української державності.

Друге місце у списку найвидатніших державних мужів ми віддаємо жінці. За всю історію нашого народу не було жінки, що була б наділена такими талантами та

достоїнствами як княгиня **Ольга** (945 – 964). Її легендарні діяння досить яскраво описані в літописах. Ми не будемо повторювати їх на цих сторінках, оскільки всі перипетії відомі досить широко, і в даному випадку немає потреби зупинятися на них більш детально. Єдине про що хочеться ще раз нагадати читачам, що ми маємо справу не з простою жінкою, яка за збігом обставин мусила виконувати державницькі функції. Мова йде про велич розуму та духу, якими була наділена ця непересічна особистість нашої історії. Тому спробуємо розібратися в питаннях, які є предметом нашого дослідження: які ж діяння та творіння прославили та возвеличили княгиню Ольгу. Якщо конкретніше, то які політичні цілі переслідувала регентша малолітнього Святослава під час свого візиту до Константинополя (зовнішня політика) та що створила довговічного як державний діяч (внутрішня політика)?

Зі всіма деталями візиту княгині Ольги до Візантійської столиці можемо познайомитись у «приймаючої сторони» в книзі «Церемонії візантійського двору». Тодішній імператор Візантії **Константин VII Багрянородний**, на наше щастя, був людиною високоосвіченою, любив не тільки читати але дещо і записував. Його власна бібліотека нараховувала не одну сотню томів. Завдяки йому ми можемо поринути в ту давню епоху. В українському перекладі відомості про візит княгині до Константинополя в 957 році знаходимо у професора **М. Грушевського** в I томі його фундаментальної праці «Історія України-Руси» [4]. Стає очевидним, що цей візит не мав на меті хрещення княгині як то подають літописи. Ціль його очевидно була політичною, а саме, як сказали би сучасною мовою, налагодження взаємовигідних та добросусідських відносин. Перш за все це стосується торгівлі (на цей факт вказує кількість купців, що були в делегації, протокол подає цифру в 42 особи), військової співпраці (надання військової допомоги чи «пакт про ненапад»), тощо. Зацікавленість у тісних та дружніх стосунках була взаємною. Виснажливе протистояння з болгарським царством та серія невдалих походів проти арабів змусили імператора **Константина Багрянородного** шукати нових союзників, або хоча б уникати ворожих дій з боку Русі, як це було зовсім недавно при князюванні **Ігоря**. Константинополь вважав за краще мати варварську Русь у союзниках та поступово втягнути молоду державу в коло свого впливу, в тому числі і релігійного.

Величезною заслугою княгині Ольги у внутрішній політиці є те, що завдяки власній волі, розуму та мужності ця жінка змогла зберегти та передати своєму синові **Святославу** цілком організований та дієздатний державний організм. Очевидним стає неабиякий управлінський талант цієї жінки, її авторитет та мудрість. Навіть передавши владу синові вона фактично керувала державою під час його відсутності. Небагато народів можуть похвалитися державними мужами, які в ту бурхливу епоху так міцно тримали в руках державний штурвал. Не кажучи вже про те, що цей Великий державний муж – **ЖІНКА**.

Князь Святослав (964 – 972) по праву займає своє місце в нашому пантеоні. Він є класичним уособленням правителя-воїна: хороброго, відважного, сильного, мужнього, благородного і т.п. У вітчизняній історії він постає взірцем для всіх майбутніх воїнів-захисників, таким собі «чистим запорожцем на київському столі» [4, с. 458]. Правда є у нього і поважніші компліменти. Відомий російський історик **М. Карамзін** свого часу називав цього князя «**Олександром Македонським** нашої древньої історії» [5, с. 69]. Що ж, якщо **Фортуна** за життя не довго посміхалась, то після – **Слава** перейняла естафету. Покінчивши з компліментами перейдемо до критичного аналізу діяльності цього князя.

Дійсно, серед істориків та дослідників немає однастайності в оцінках діяльності цього князя. Одні дослідники вважають його легковірним та недалекоглядним, інші – умілим стратегом та рішучим політиком. Так наприклад, історик **А. Шахматов** зазначає, що в своїх діях князь **Святослав** керувався не державними інтересами а хижацькими інстинктами, дещо іншу оцінку **Святославу** дає відомий вчений **С. Соловйов**: «**Святослав** представлений взірцем воїна і лише воїна, який зі своєю відбірною дружиною покинув Руську землю для подвигів віддалених, славних для нього і зовсім некорисних для рідної землі» [9]. Розбіжності в думках та поглядах вчених щодо діянь та творінь князя **Святослава** зосередженні, як правило, навколо наступних питань: 1) якими мотивами керувався князь під час своїх

східних походів, 2) чи потрібно було знищувати ослаблену вже на той час Хозарську державу? 3) які політичні плани переслідував він під час болгарської кампанії? Як бачимо всі питання зосередженні на зовнішній політиці, тому логічним видається поєднання цих трьох проблемних питань в одне, а саме: яке місце займала тогочасна Русь на міжнародній арені і яке місце вона мала б займати на думку князя Святослава?

Пояснення мотивів поведінки цієї непересічної особистості треба шукати ще у ранньому дитинстві. Трагічна смерть батька автоматично робить неповнолітнього Святослава наступником великокняжого престолу, що в свою чергу не могло не відобразитися на його поведінці та способі життя. З моменту свого усвідомлення він уже був князем не дивлячись на те, що реальна влада перебувала в руках матері. Неабиякий вплив на становлення характеру та способу мислення відігравали обов'язки, що були покладені на нього змалечку. Не важко уявити собі яке враження справила на десяти-дванадцяти літнього хлопчика подорож до Константинополя, такого собі середньовічного Нью-Йорка, у складі великої руської делегації на чолі з регентшею Ольгою. Нічого подібного він ніколи ще не бачив. Столиця великої імперії розбудила в його серці амбітні плани та бажання...

Як людина допитлива та діяльна Святослав чудово розуміє, що велич держави базується перш за все на військовій силі. Отримавши владу, князь зміцнює та нарощує бойові дружини, веде успішні бойові дії на сході та заході, значно розширює кордони молодій державі. Однак велич цього «козака на троні» не в тактиці а в стратегії. Видається, що князь Святослав ставив собі за мету не просто розширити межі своєї держави а, за взірцем Візантії, створити потужну імперію. Якщо говорити сучасною мовою, лише відсутність належного досвіду у веденні міжнародних справ завадили цим планам. Проте, не зважаючи на те, що не всі задуми цього князя збулися, саме завдяки його зусиллям на той час Русь стає, поряд із Візантійською імперією, наймогутнішою державою Європи.

Незавершені справи князя Святослава продовжив його син, не менш талановитий та успішний державний діяч – **князь Володимир** (980 – 1015), перед іменем якого в підручниках з історії прийнято писати «Великий» або «Святий». Щодо останньої приставки, то мусимо вказати, що Святим цього князя почали вважати не раніше другої половини XIII століття. Коли саме і де відбулась канонізація князя Володимира достеменно невідомо, тому цього питання торкнемося лише побіжно. Можемо, опираючись на літописні джерела, стверджувати що жодних чудес за князем Володимиром не спостерігалось ні при житті, ні після смерті. Скоріше навпаки, спосіб життя цієї людини стояв на заваді його канонізації не одне століття. Лише його велике діяння – хрещення Русі – стало з часом для церкви тим «чудом», яке мало вирішальний вплив на прийняття рішення щодо його канонізації.* Проте, для нас більш цікавими є питання іншого характеру, що саме вдалося зробити князю Володимирі як державному діячеві і чи справедливо його ім'я в історичній традиції асоціюється з величчю. Найкращою доказовою базою такого епітету можуть бути лише конкретні справи. Перелічимо основні з них. Отже, київський князь Володимир:

- повністю змінює державну систему. Замість адміністративних стосунків між удільними князівствами та центром, що почасти зводились лише до сплати данини, він усуває (як правило силою) від влади удільних князів та призначає на їх місце своїх синів чи близьких родичів. Такий династичний зв'язок значно посилює державу у порівнянні з попередніми часами та сприяє створенню централізованої системи владних відносин;

- розширює західні кордони Русі, таким чином фактично завершує процес збирання земель, об'єднавши під владою Києва території, що склали на той час найбільшу політичну формацію середньовічної Європи;

- укріплює південно-східні кордони, наділяючи своїм «кращим та достойним мужам» значні території у прикордонні Русі;

- створює нову воєнну систему, що базувалася на феодалному землеволодінні;

- запроваджує нове зведення законів звичаєвого права (Нестор називає це зведення «Уставом земленим»);

– переймає та запроваджує християнство як державну релігію, що дає змогу значно зблизитися з Візантією та стати членом почесного монаршого «клубу християнських володарів». «Трудно припустити – пише М. Грушевський, – щоб Володимир як визначний політик, не розумів, бодай в якійсь мірі, яке многоважне політичне значення буде мати розповсюдження з княжої руки серед народів його держави з їх різнородними, але примітивними, слабо виробленими релігійними формами, релігії нової, культурної, з її багатим змістом, виробленими формами, міцною ієрархією, релігії що мусила б опиратись, як на свою підпору, на княжу владу і зв'язувати новим культурним вузлом різнородні народи і області його держави» [4, с. 510].

Це далеко не всі діяння та творіння цієї непересічної особистості, але і те що було зроблено дає йому повне право називатися Великим. Саме завдяки йому та не менш відомим і талановитим його наступникам **Ярославу Мудрому** (1019-1054) та **Володимиру Мономаху** (1113 – 1125) Київська держава досягла найвищого рівня свого розвитку.

Короткий огляд середньовічного періоду вітчизняного державотворення та роль особистості в цьому процесі завершимо словами британського історика та публіциста Томаса Карлейля (1795 – 1881) сказані ним у своїй відомій праці «Герої, шанування героїв та героїчне в історії»: «В будь-яку епоху світової історії – писав він – ми завжди знайдемо Велику людину, яка є необхідним рятівником свого часу, блискавкою без якої гілки ніколи б не зайнялися. Історія світу – це біографія Великих людей» [6, с 16]. З такими думками важко не погодитись, хоча питань для роздумів та подальших наукових розвідок лише побільшало.

Підбиваючи загальні висновки, повернемося до ключового питання нашого дослідження: чому про плеяду справді великих та достойних державних мужів так мало знають сучасні українці? Відповідь, на нашу думку, треба шукати в системі освіти, зокрема історичної освіти в її соціально-виховуючому значенні. Минуле, яке не впливає на сьогодення – мертвий антикваріат. Щоб знати своїх Великих, вони мають бути живими. Завдання історії полягає в тому, щоб віднайти ці живі корені в минулому та зв'язати їх із сучасністю. Саме для цього і створюють музеї, встановлюють пам'ятники, пишуть книги та знімають фільми, одним словом, щоб Великі були Великими їх повсякчас потрібно возвеличувати, на їхніх героїчних діяннях та геніальних творіннях навчати і виховувати підрастаюче покоління. Рано чи пізно посіяні зерна обов'язково проростуть, піднімуться і постануть нові Великі українці достойні своїх славних предків.

Використана література:

1. Антонович В. Б. Н. И. Костомаров как историк [Текст] / В. Б. Антонович // Киевская старина. – 1885. – Май. – 33 с.
2. Гай Саллюстий Крисп. Сочинения. Перевод В. О. Горенштейна [Текст] / Г. Саллюстий Крисп – М. : Издательство «Наука», 1981. – 220 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Лекции по философии истории [Текст] / Г. В. Ф. Гегель – СПб. : Наука, 1993. – 479 с.
4. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. [Текст] / М. С. Грушевський // Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. – К. : Наук. Думка, 1991 – Т.1. – 1994. – 736 с.
5. Карамзин Н. М. История славянских народов [Текст] / Н. М. Карамзин – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 1024 с.
6. Карлейль Т. Теперь и прежде [Текст] / Т. Карлейль // Сост., подгот. текста и примеч. Р. К. Медведевой. – М.: Республика, 1994. – 415 с.
7. Літопис руський [Текст] / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
8. Ницше. Ф. О пользе и вреде истории для жизни; Казус Вагнера: Эссе [Текст] / Пер. с нем. Я. Бермана, Н. Полилова. – СПб.: Издательская группа «Лениздат», «Команда А», 2013. – 192 с.
9. Соловьёв С. М. История России с древнейших времен [Текст] / С. М. Соловьёв – М.: Эксмо, 2009. – 1024 с.

10. Толочко П. П. «Традиції державно-політичного розвитку в Україні», Київська старовина, № 1/2, 1997. – С. 311.

11. Шопенгауэр А. Мир как воля и представление. Афоризмы и максимы. Новые афоризмы [Текст] / Пер. с нем. Ю. Айхенвальд, Д. Черниговец, Р. Кресин. – Мн.: Современный литератор, 1999. – 1408 с.

Козьма В. В. *Феномен «великие личности» в истории украинской государственности (политико-антропологический очерк)*

В статье анализируется феномен «Великие личности» в истории украинской государственности. Основное внимание сосредоточено вокруг конкретных деяний и творений, которые принесли славу своим творцам. Автор ограничивает поле исследования периодом возникновения и расцвета средневекового украинского государства Киевская Русь. В области исследования также находится проблема осведомленности современного украинского общества в вопросах имен, роли и места Великих государственных мужей Украины в отечественной и мировой истории.

Ключевые слова: Великие, история, государство, государственность, деяния, творения, роль в истории, слава, Киевская Русь.

Kozma V. *The Phenomenon of «Great Personalities» in the History of Ukrainian Statehood (Political and Anthropological Essay)*

The article analyzes the phenomenon of the "great personality" in the history of Ukrainian statehood. It is focused around specific actions and creations that have brought glory to their Creator. The author limits the field of the study period by the emergence and flowering of the medieval state of Kiev Rus. The field of study deals also with a problem of modern Ukrainian society acknowledgement in the names of the role and place of the great statesmen of Ukraine in national and world history.

Keywords: great, history, state, statehood, an act of creation, role in the history, glory, Kiev Rus.

УДК 321.7: 323.21

Смірнова В. О.

КОНЦЕПТ «ПОЛІТИЧНОЇ ВОЛІ» В НАУКОВИХ ПІДХОДАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Аналізуються особливості дослідження політичної волі представниками сучасної української політичної науки. Показано можливості політичної волі як механізму впливу громадянського суспільства на якість політичних рішень управлінської еліти та засобу активізації демократичної форми політичного мислення.

Ключові слова: політична воля, модернізація, реформування, компроміс суспільних інтересів, політична еліта, громадянське суспільство.

Політична воля – незамінний компонент суспільних модернізацій, який не тільки є провідним індикатором якісних змін у соціально-політичному вимірі державного функціонування, але й відповідає за динаміку розгортання політичного процесу. Саме тому концепт «політичної волі» постійно перебуває у центрі наукових досліджень як одне з найбільш багатогранних понять політологічного тезаурусу. Представники української політичної думки неодноразово звертались до розкриття змісту зазначеної категорії та опису функціональних можливостей представленого соціально-політичного феномену.

Питання політичної волі стало предметом вивчення відомих українських мислителів М. Костомарова, М. Драгоманова, В. Липинського, Г. Сковороди, Д. Донцова. Проте поняття «волі» має досить диверсифіковане значення у наукових концепціях зазначених авторів. «Воля» сприймається або як «незамінний соціальний феномен», співставний з категорією